

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. Commissie RO

Datum 15 oktober 2024
Behandeld door Jacqueline Mineur (j.mineur@natuurmonumenten.nl)
Telefoonnummer 06-51840807
Onderwerp Inbreng Begrotingsdebat VRO (week 43) namens natuur- en milieuorganisaties

Geachte commissieleden,

In de week van 21-25 oktober 2024 bespreekt u de begroting voor het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO). Natuurmonumenten, Vogelbescherming, Wereld Natuur Fonds en LandschappenNL ondersteunen de inzet van de minister om een zware coördinerende functie op zich te nemen bij de totstandkoming van het ruimtelijke beleid. Dit is nodig omdat er grote druk is op de beperkte ruimte in ons drukke land. Urgente opgaven als spoedig natuurherstel, het bouwen van voldoende betaalbare woningen, het extensiveren van de landbouw en de opwek van duurzame energie vragen allemaal om ruimte.

We leven nu op de pof en er is niet voldoende ruimte voor alle soms tegenstrijdige ambities. Om de draagkracht van water, bodem en natuur sturend te laten zijn is regie en het maken van ingrijpende keuzes noodzaak. In het Voorontwerp Nota Ruimte worden dan ook eindelijk keuzes gemaakt. Keuzes die jarenlang vooruit zijn geschoven. Wij hebben echter zorgen of het Rijk de benodigde slagkracht kan ontwikkelen om tot uitvoering over te gaan. Budget en uitvoeringskracht zijn te beperkt, en ook dit kabinet gaat sommige noodzakelijke keuzes nog altijd uit de weg. Daarom delen wij graag de door ons gesignaleerde knelpunten en oplossingsrichtingen voor een toekomstbestendig ruimtelijk beleid.

Regie op de ruimte vraagt om budget en uitvoeringskracht

Een gezonde leefomgeving is de basis van onze economie en gezondheid. Daarom moet er meer budget en capaciteit beschikbaar komen. Het Rijk heeft de afgelopen tien jaar de ruimtelijke teugels laten vieren, maar herpakt nu de regie. Begrijpelijk dat de minister zegt dat zij alle instrumenten van de Omgevingswet nodig zal hebben hiervoor, en ook grondbeleid zal inzetten. Voldoende grond is voor de benodigde ruimtelijke puzzel een absolute randvoorwaarde, maar gezien de hoge grondprijzen is hiervoor uiteraard ook budget benodigd. Wij vragen ons echter ernstig af of de begroting van VRO hier wel voldoende in voorziet. Uit de begroting blijkt dat in de jaren 2024, 2025 en 2026 tussen de 4 en 5 miljoen euro, slechts 1 % van de begroting, gereserveerd is voor het ruimtelijke instrumentarium en het programma Grondbeleid (p. 61, 3.1. onder Opdrachten, MvT).

Ook op de LVVN-begroting is niet veel budget beschikbaar gesteld voor grondbeleid, terwijl boeren snakken naar betaalbare grond om te kunnen extensiveren.

Uit de begroting is verder niet af te leiden dat de minister voldoende eigen capaciteit ter beschikking heeft voor deze opgave, zeker omdat deze opgave extra capaciteit vraagt van het Rijk. Wij maken ons daarom zorgen of het ministerie van VRO op deze manier wel in staat is om daadwerkelijk regie te voeren over het ruimtelijk beleid, vooral gezien ook de soms tegenstrijdige wensen binnen het regeerprogramma.

Herstel van de biodiversiteit en gezonde natuur, behoud en bescherming van een gezonde leefomgeving met oog voor het landschap en het erfgoed, zijn bijzonder zwaarwegende belangen. Het is de basis van ons bestaan: de brede welvaart, waaronder onze economie, maar ook onze gezondheid en de leefbaarheid van de omgeving, hangt hier vanaf. In de begroting staat: "Daarbij schuiven we de problemen niet af naar elders of door naar toekomstige generaties." (p. 8 MvT) en wij benadrukken dat om problemen daadwerkelijk niet door te schuiven budget, capaciteit en scherpere keuzes vereist zijn. Daarbij zijn de natuur- en milieuorganisaties altijd bereid mee

te denken over oplossingen, zoals het creatief combineren van functies, die op allerlei manieren meerwaarde kunnen opleveren voor de maatschappij.

Voor die gezonde leefomgeving is stedelijk gebied met voldoende groen essentieel. Zowel voor de mens als voor de natuur in de stad. De 'Handreiking Groen in en om de Stad' (BZK en LNV, mei 2024) toont de richting om hieraan invulling te geven. Bij het herpakken van de regie door het Rijk past het om de stap te maken van vrijblijvend naar sturend, onder meer door te komen tot een 'groennorm'.

Bescherming landbouwgrond onwenselijk en niet nodig

Dit kabinet heeft de wens om hoogwaardige landbouwgrond een meer beschermde status te geven, aan de hand van een afwegingskader. Dit vanuit de gedachte dat deze grond beschikbaar moet blijven voor de voedselproductie voor eigen land en andere landen. Voordat de grond een andere functie krijgt (zoals natuur, woningbouw, duurzame energie) moet afgewogen worden of dit wel noodzakelijk is. Nederland is voor een groot deel vruchtbaar gebied, maar momenteel is ongeveer 65 procent van het Nederlandse landoppervlakte in gebruik door de landbouw. Het nog verder beschermen van hoogwaardige landbouwgrond is onverstandig en overbodig om een aantal redenen:

1. Hoge grondprijs biedt al bescherming: De gemiddelde prijs voor een hectare agrarische grond is 80.000 euro in 2024 en dat is al zeer hoog in vergelijking met andere EU-lidstaten. De meest vruchtbare landbouwgrond heeft vanwege het extra opbrengend vermogen een nog veel hogere grondprijs en is daarmee minder aantrekkelijk voor een functiewijziging. Deze hogere grondprijs betekent dus al een hogere beschermde status. Ook bij gedwongen onteigening gelden deze hogere grondprijzen.
2. Grote opgaven verdienen geen extra belemmering: De opgaven op het gebied van natuur, woningbouw, duurzame energie en water zijn zeer groot in Nederland en per gebied verschillend. Het uitvoeringstempo ligt daarnaast laag. Omdat het nodig is om de natuur gezond te krijgen en het water schoon, conform wettelijke afspraken maar ook uit oogpunt van de brede welvaart die uw kabinet nastreeft, werkt een beschermde status van landbouwgrond als een onnodige extra belemmering. Extra drempels vertragen de realisatie van bijv. het Natuurnetwerk Nederland op de afgesproken termijn in 2027.
3. Afname landbouwgrond beperkt: De reden voor het beschermen van hoogwaardige landbouwgrond komt vanuit de wens om de voedselzekerheid veilig te stellen. Momenteel is 65 procent van het landoppervlakte in gebruik door de landbouw. De totale ruimtevrage op het gebied van woningbouw, natuur en duurzame energie is echter beperkt en zal de voedselzekerheid niet in gevaar brengen. Zeker wanneer er gekozen wordt voor meervoudig ruimtegebruik zoals [natuurinclusieve](#) landbouw of woningbouw.

Tot slot: wat is hoogwaardige landbouwgrond? Laat die vraag beantwoorden door onafhankelijke deskundigen. Is zandgrond voor asperges of de veenweide voor melkvee werkelijk hoogwaardig en beschermwaardig? Of vragen juist die gebieden erom water en bodem voorop te stellen? Er is daar een groot risico op uitspoeling en het kunstmatige lage waterpeil op deze gronden zorgt voor [allerlei problematiek](#) waaronder verzakking en massale CO2 uitstoot. Het risico van een te ruime definitie ligt op de loer wanneer een overheid niet durft te kiezen voor wat daadwerkelijk gronden zijn die van belang zijn voor de internationale voedselzekerheid.

Water en bodem sturend voor een Nederland dat klaar is voor de toekomst

Het lijkt erop dat het principe 'water en bodem sturend' voor ruimtelijke ontwikkelingen afgezwakt gaat worden, door over te schakelen op 'rekening houden met'. Juridisch gezien is dit een groot verschil: het bevoegd gezag krijgt hierdoor meer afwegingsruimte. De angst bestaat dat de structurerende keuzes uit 'water en bodem sturend' te dwingend en beperkend zijn voor de opgaves zoals de woningbouw. De structurerende keuzes worden echter nog uitgewerkt en zijn niet in beton gegoten.

Maar – zoals het politiek breed omarmde Remkes advies aangaf – 'niet alles kan overal' en dat vereist keuzes. Want Nederland is een waterland en niet elke bodem is geschikt voor elke activiteit. Zo is woningbouw in de laagste polders risicovol en op de lange termijn mogelijk zeer kostbaar. Intensieve landbouwteelten op zandgronden brengen het risico van vervuiling van het grond- en oppervlaktewater met zich mee met grote maatschappelijke kosten tot gevolg.

Datum 14 oktober 2024
Onderwerp Inbreng Begroting VRO 21 oktober 2024
Pagina 3 van 3

Nederland toekomstbestendig inrichten vraagt dus om het maken van scherpere ruimtelijke keuzes. Het afzwakken van deze keuzes lijkt op de korte termijn een oplossing voor een probleem, maar vergroot een ander maatschappelijk probleem op de lange termijn. Laat we de opgave aangaan, waarbij het kabinet deze in goed banen kan leiden door te inventariseren welke knelpunten de structurende keuzes in de praktijk opleveren, en welk ruimtelijk instrumentarium of welke interventies van het Rijk kunnen helpen om binnen de kaders van water en bodem sturend toch de maatschappelijke opgaves rondom natuur, woningbouw, landbouw en duurzame energie optimaal en toekomstbestendig te realiseren. Wij adviseren daarbij het advies van de Rli ter harte te nemen, zie [Ruimtelijke ordening in een veranderend klimaat](#).

Wij hopen dat u deze inbreng kunt gebruiken bij de voorbereiding van de begrotingsbehandeling VRO en zijn uiteraard beschikbaar voor eventuele vragen.

Hoogachtend,
Mede namens LandschappenNL, Vogelbescherming Nederland en Wereld Natuur Fonds

Nelleke Hijmans
Teamhoofd Beleidsbeïnvloeding - Natuurmonumenten

